

Het Woord van de Gerechtigheid

Nummer 203, september, oktober 2026

“Want ieder die nog van melk leeft, is onervaren in het woord van de gerechtigheid (St. vert.): hij is nog een kind” (Hebr. 5:13). Het *“woord van de gerechtigheid”* staat in contrast tot *“de eerste beginselen van de uitspraken van God”* (Hebr. 5:12). Het *“woord van de gerechtigheid”* duidt daarom op diepere waarheden waarin God handelt op basis van Zijn gerechtigheid met ons.

Het Woord van de Gerechtigheid wil een bijdrage leveren om christenen vertrouwd te maken met de *“vaste spijs”* (Hebr. 5:14) van het woord van God om geestelijke volwassenheid mogelijk te maken. Bijbelse waarheden die nauwelijks worden onderwezen en van cruciaal belang zijn om *“het einddoel van het geloof”* (1 Petr. 1:9) te bereiken, zullen in het bijzonder onderwerp van aandacht zijn.

Het Woord van de Gerechtigheid wordt geredigeerd door Roel Velema

e-mail: roel@velemaweb.nl

weblog: <http://velemaweb.nl>

Alle Schriftgedeelten zijn uit de Herziene Statenvertaling (HSV), tenzij anders vermeld.

De kerkvaders (3)

Justinus de Martelaar

Justinus de Martelaar leefde van 100-165 AD. We plaatsen hem daarom in de tweede eeuw, in de vroegste periode van de kerkvaders, als apologet (verdediger van het geloof), tezamen met Ireneüs en Tertullianus.

Justinus werd geboren in Flavia Neapolis in Samaria, het huidige Nablus in Israël. Hij had een heidense achtergrond, een gedegen opleiding en was goed thuis in de Griekse filosofie.

Justinus werd een rondtrekkende filosoof en verdiende de kost met filosofische voordrachten op pleinen en in straten. Als een geleerde en entertainer ging hij dan met de pet rond om geld op te halen. Compleet gehuld in een filosofenmantel, was Justinus bereid met iedereen

te discussiëren over filosofische onderwerpen en levensvragen.

Hij bewonderde de filosofie van Plato, maar ook het Stoïcisme had zijn belangstelling. Toch konden die Griekse filosofen de geestelijke honger van de mens niet stillen, ook niet die van Justinus.

Om Justinus' leven goed te begrijpen, moeten we eerst verder kijken naar het stoïcisme en het platonisme.

Platonisme

Plato (427-347 v.Chr.) was een tijdgenoot van Nehemia en leerde dat onze waarneembare wereld een onvolmaakte afspiegeling is van een hogere werkelijkheid. Hij noemde dit de *ideeënleer*. Hij stelde dat eeuwige, perfecte "vormen" (ideeën) bestaan, zoals de volmaakte cirkel, de volmaakte stoel, het volmaakte dier, kortom al het Ware, het Schone en het Goede. Alles op aarde (bijv. paarden, stoelen) is een afgeleide van een perfect, onveranderlijk Idee in een andere werkelijkheid. Kennis hierover wordt verkregen door het verstand. Plato's filosofie scheidt het materiële van het geestelijke en benadrukt dat de ziel zich moet losmaken van de zintuiglijke wereld om kennis te vergaren. Mensen zien alleen de schaduwen van de werkelijkheid. Plato kwam er niet toe die werkelijkheid aan God toe te schrijven.

Plato kwam niet bij God uit. Hij introduceerde wel een *demiurg*. Een demiurg (Oudgrieks: *dèmiourgós*) betekent letterlijk ambachtsman, werkman of bouwmeester. In de filosofie verwijst het naar een goddelijke macht die de materiële wereld heeft gevormd, vaak door bestaande chaos te ordenen in plaats van de wereld uit het niets te scheppen. Plato introduceerde de demiurg als een goddelijke, maar onpersoonlijke vormgever van zijn ideeën. Daarvoor had Plato de materie nodig om de ideeën gestalte te geven. Hij wist dat er een ideale wereld was.

De christen zegt dat God persoonlijk is. Zij raakten teleurgesteld in Plato, omdat hij niet een stap verder ging. Justinus nam de volgende stap wel en bouwde de brug tussen Plato en Christus door de prediken dat Christus de logos is.

Het begrip Logos

Het begrip *logos* is een belangrijk woord in de Griekse filosofie. Voor de Griek kan het woord onder andere getal, woord, rede, wetmatigheid en redenering betekenen. Ook kon het duiden op het oerprincipe van het heelal en de alomvattendheid ervan. Zo was dat ook voor Plato. Natuurlijk weten we dat Christus ook de Logos wordt genoemd en daarmee is al snel een verband gelegd tussen het christendom en het platonisme, Het christendom is echter geen platonisme.

Stoïcijnen

Naast het platonisme speelde ook de stoïcijnen een rol. Ze kwamen iets later in beeld dan het platonisme. De stoïcijnen gingen uit van het stoffelijke. De passieve materie was het actieve dat zij de *logos* noemden. Hun logos viel samen met de onpersoonlijke natuur die goed is.

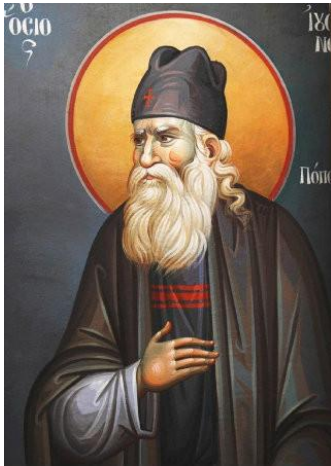
Het kwaad ontstaat wanneer mensen niet volgens de logos willen leven. Het ging de stoïcijnen om een deugdzaam leven. Hun streven was innerlijke rust, geen onderdrukking van emoties, maar het beheersen ervan. Zo kennen wij ook het woord *stoïcijns*, dat duidt op een onverstoorbaar en gelijkmatig gedrag. Stoïcijnen zien tegenslagen als kansen voor persoonlijke groei en oefenen door vrijwillig ongemak onafhankelijk te worden van materiële zaken.

Terug naar Justinus. Eens liep Justinus aan het strand en hoorde van een oude man, dat de platonische wijsbegeerte de ziel van de mens niet kon bevredigen. Hij vroeg toen: "*Wie moet dan mijn leermeester zijn?*" De man antwoordde: "***U moet de profeten van Israël lezen.***" Justinus volgde die raad op en kwam tot geloof in de Here Jezus Christus.

Justinus blijft een rondreizende filosoof en wordt dan een soort filosoof-evangelist. Wanneer je naar hem luistert, begin je te beseffen dat hij je geleidelijk, stilletjes, methodisch en subtiel naar

de waarheid van Christus leidt. Je hoort dan dat Justinus Christus als de Logos ziet, het goddelijke instrument door wie God de Vader de kosmos schiep. Zo begon Justinus bekendheid te genieten. Velen hadden respect voor hem.

Justinus vertrekt naar Rome

In Rome opende Justinus een filosofenschool en organiseerde publieke filosofische debatten.

In die tijd kwam er vervolging op gang, vaak gebaseerd op dubieuze beschuldigingen van crimineel gedrag van christenen. Christenen werden bijvoorbeeld beschuldigd van *kannibalisme*, omdat ze samenkwamen, en, zoals werd gefluisterd, het vlees aten en het bloed dronken van iemand. Ze werden beschuldigd van *incest* omdat ze in besloten kring samenkwamen met mensen die ze broers en zussen noemden. Bovendien betekende in de oude Romeinse wereld samenkomen in het geheim, dat er sprake was van wangedrag. Ze werden ook beschuldigd van opstand omdat ze niet voor Caesar wilden knielen. Wanneer hen werd opgedragen om 'Kaiser Kurios' (Caesar is Heer) te zeggen, antwoordden ze met alle respect: 'Jezus

is Heer (Kurios).' Dat maakt christenen tot *rebell*en. Vreemd genoeg werden ze ook beschuldigd *atheïst* te zijn, omdat ze geen zichtbare God dienden. De Romeinen konden zich niet voorstellen dat iemand een God kon aanbidden die ze niet konden zien. Al deze beschuldigingen werden als misdaden gezien.

Justinus' antwoord was dat de christenen de beste burgers in de Romeinse wereld waren. Ze gehoorzaamden de wetten, Dit was de teneur van de geschriften van Justinus. Wat hij schreef, geeft een goed inzicht in wat zich afspeelde binnen de christelijke wereld in het midden van de 2e eeuw.

Door alle aandacht werd hij na een openbaar debat gevangen genomen, omdat hij weigerde de rituelen van de Romeinse staatsgodsdienst op te volgen. Justinus diende de God van Israël en geen andere goden waartoe ook de keizer behoorde.

Na een proces werd hij ter dood veroordeeld en werd zo bekend als **Justinus de Martelaar**.

Er is een verslag bewaard gebleven van zijn proces. Historisch schijnt het redelijk betrouwbaar te zijn. Hieronder het verslag van het proces.

Het proces

Toen de arrestanten voorgeleid waren, zei de stadsprefect van Rome, Rusticus, tot Justinus: "Wat voor leven leidt u?"

Justinus antwoordde: "Een leven dat voor niemand ook maar enige aanmerking of afkeuring verdient." Waarop de prefect Rusticus zei: "Van welke filosofie leeft u?"

Justinus zei: "Ik heb geprobeerd kennis te nemen van alle filosofische stromingen. Maar tenslotte heb ik mij aangesloten bij de waarachtige filosofie van de christenen, ook al zullen de aanhangers van onwaarachtige theorieën het daar niet mee eens zijn."

De prefect hernam: "Die filosofie valt bij u kennelijk nogal in de smaak?"

En Justinus weer: "Ja, want met de christenen ben ik nu in staat de weg der waarheid te bewandelen; al wat daar geleerd wordt is duidelijk en zuiver."

Rusticus vroeg: "En wat is dat dan voor leer?"

"De leer die de christenen volgen houdt in dat er maar één God is; Hij heeft alles geschapen, zowel wat zichtbaar is als al datgene wat voor onze zintuigen verborgen blijft. Christenen erkennen één Heer, Jezus Christus; Hij is de enige Zoon van God; Hij werd eertijds aangekondigd en voorspeld door de profeten; Hij zal komen oordelen over het mensenras. Hij is de uitvinder van het heil; dat is Hij ook in de wereld komen verkondigen. Hij laat zich met liefde de leermeester noemen van al degenen die van Hem de waarheid willen leren. Ik voor mij ben slechts een eenvoudig man met veel te weinig verstand om op waardige wijze over de dingen van God te kunnen vertellen. Het zijn de profeten geweest aan wie het gegeven was door te dringen in deze peilloze geheimen; zij waren het ook die door Gods Geest verlicht, de komst hebben aangekondigd van degene die ik zojuist Gods Zoon noemde; en dat deden ze al enkele honderden jaren voordat Hij op aarde verscheen."

Daarop vroeg de prefect waar de christenen elkaar troffen.

Justinus antwoordde dat het ieder vrijstond te gaan en te staan waar hij wilde: "Of dacht u, zo vervolgde hij, dat wij een vaste plaats hadden, waar wij vast bijeen komen? Nee dus. U moet namelijk weten dat de God van de christenen niet door een bepaalde ruimte omvat kan worden. Hij is even onmetelijk, letterlijk, als onzichtbaar. Hij vervult hemel en aarde. Hij kan dus op elke willekeurige plek aanbeden worden. Elke gelovige kan Hem hulde brengen op de plaats waar Hij zich op dat moment bevindt."

Maar ik wil toch graag weten, hernam de prefect, waar jullie bij elkaar komen en met name de plaats waar uw leerlingen naar u komen luisteren?"

"Ik wil u best zeggen waar ik verblijf houd: tot op de dag van vandaag woonde ik in bij een zekere Martinus, hier heel dichtbij tegenover het Timiotinum-badhuis. Dit is de tweede keer dat ik in Rome ben. Ik zou geen enkele andere plek weten om te logeren. Ieder die wilde kon me daar vinden. Ik heb ook geen geheim gemaakt van de leer die ik aanhang. Wat ik ervan weet heb ik aldoor met plezier onderwezen."

"U bent dus christen?" stelde de prefect vast.

"Inderdaad, dat ben ik", besloot Justinus.

Nu wendde de prefect zich tot Chariton: "En u, bent u ook christen?"

Chariton antwoordde: "Ja, door Gods genade ben ik christen."

Daarop liet de prefect een vrouw naar voren komen, die Charitas heette; ook aan haar vroeg hij of ze christen was. Zij antwoordde van ja: "Door Gods barmhartigheid ben ik christen."

Nu ondervroeg de prefect Euelpistus over zijn geloof en over de vraag hoe hij in het leven stond. Euelpistus antwoordde: "Ik ben een slaaf van de keizer, maar ik ben christen en vrijgekocht door Jezus Christus. Door zijn goedheid mag ik dezelfde hoop koesteren als de anderen die u hier voor u ziet. Ik leef op dezelfde manier en in dezelfde verwachting als zij."

Vervolgens richtte de prefect zich tot Hierax met de vraag of hij ook christen was.

Resoluut antwoordde Hierax dat hij inderdaad christen was: "Ik aanbid dezelfde God als deze anderen hier." "Bent u door Justinus hier christen gemaakt?" vroeg de prefect.

"Wat mij betreft, antwoordde Hierax, ik was het al en hoop het ook altijd te blijven."

Onder de omstanders bevond zich een zekere Peon. Op dit moment begon hij te roepen: "Ik ben ook christen!" "En wie heeft u dan zover gebracht?" vroeg de prefect.

"Mijn ouders" riep Peon.

En Euelpistus voegde er nog aan toe: "Ik ging altijd graag naar Justinus luisteren. Maar ook in mijn geval waren mijn ouders al christen."

De prefect vroeg hem daarop: "En waar zijn uw ouders nu?"

"In Cappadocië", was Euelpistus' antwoord.

Dezelfde vraag stelde de prefect aan Hierax.

Deze gaf als antwoord: "Onze échte Vader is Jezus Christus; en onze echte moeder is het geloof. Want door haar geloven we in Hem. Maar wat betreft mijn aardse ouders: die zijn gestorven. Ik ben uit Frygië hier mee naartoe genomen."

De prefect vroeg ook nog aan Liberianus wat hij te zeggen had; en of hij ook christen was; en of hij dus ook ontrouw wenste te zijn aan de goden.

Liberianus antwoordde dat hij inderdaad christen was en dat hij de ene ware God vereerde.

Nu ging de prefect terug naar Justinus: "U met uw mooie woorden en duidelijke leer schijnt de woordvoerder te zijn. Nu moet u eens goed naar mij luisteren. U meent dat u de ware wijsheid in pacht hebt. Maar als ik uw huid van boven tot onder nu eens met zwepen aan flarden liet slaan, denkt u dan dat u zo ten hemel zult opstijgen?"

Justinus gaf ten antwoord: "Als ik voor Christus de straffen moet ondergaan waar u mee dreigt, hoop ik van Christus dezelfde beloning te ontvangen die al degenen al ontvangen hebben die zich hebben vastgehouden aan zijn geboden. Want ik weet maar al te goed dat Gods genade aan het einde der tijden is weggelegd voor degenen die zo geleefd hebben."

"U denkt dus, hernam de prefect, dat u een grote beloning wacht in de hemel?"

"Dat dénk ik niet, aldus Justinus, dat weet ik zeker. Ik ben er zelfs zozeer van overtuigd, dat ik er geen moment aan twijfel."

Nu sprak de prefect: "Genoeg gepraat. Laten we ter zake komen en doen wat nu eerst moet gebeuren. Ga bij elkaar staan om in een geest van saamhorigheid een gezamenlijk offer te brengen aan onze goden."

Justinus nam namens allen het woord: "Geen enkel weldenkend mens zal de ware godsdienst laten vallen om achter dwaasheid en dwaling aan te gaan hollen."

Maar de prefect dreigde: "Als u ons bevel niet gehoorzaamt, hoeft u niet meer te rekenen op enige clementie van onze kant."

Justinus antwoordde: "We willen niets liever dan lijden voor onze Heer Jezus Christus en tot Hem opgaan via pijn en moeite. Dat zal ons vertrouwen geven voor het moment dat we - net als ieder ander - voor zijn rechterstoel zullen verschijnen om geoordeeld te worden."

Al de anderen lieten zich in dergelijke bewoordingen uit, en ze voegden er nog aan toe: "Doe maar wat u wilt; wij zijn christen en we zullen nooit en te nimmer aan uw afgoden offeren."

Toen de prefect dat gehoord had, vaardigde hij het volgende vonnis uit: "Al degenen die niet hebben willen offeren aan onze goden, noch hebben willen gehoorzamen aan de voorschriften van de keizer, moeten eerst met roeden gegeseld worden en vervolgens weggevoerd naar de plaats van de terechtstelling om daar onthoofd te worden. Dat schrijven onze wetten nu eenmaal voor."

Zo werden deze heilige martelaren naar de plek overgebracht waar anders de misdadigers terechtgesteld worden. Daar werden ze eerst gegeseld, terwijl zij God lof en dank brachten en voor Hem een zegengebed uitspraken. Vervolgens doorkliefde men hun hoofd, terwijl ze tot aan hun laatste snik bleven volhouden dat Jezus de Verlosser is. Na hun dood kwamen enkele gelovigen in het geheim hun lijken weghalen om hen een passende begrafenis te geven.

Omdat Justinus weigerde te offeren aan de Romeinse goden, stierf hij omstreeks 165 de marteldood. Kerkhistorici rekenen hem tot de generatie van de Vroegchristelijke Apologeten.

Studievragen

1. Waar groeide Justinus op?
2. Vertel wat over zijn jonge jaren.
3. Hoe kwam Justinus tot geloof?
4. Welke rol speelde het begrip *Logos* daarbij?
5. Wat verdedigde Justinus in Rome ten gunste van de christenen?
6. Wat leer je uit die verdediging voor je eigen leven en in deze tijd?
7. Wat sprak je het meeste aan in deze studie?